

Tháp Landmark 81 (TP.HCM) ứng dụng nhiều loại công nghệ thiết kế và thi công tiên tiến lần đầu tiên triển khai tại Việt Nam.

Văn hóa kiến trúc trong dòng chảy của văn hóa Việt Nam

> TS.KTS NGUYỄN TẮT THẮNG*

KIẾN TRÚC VIỆT NAM CÂN THEO HƯỚNG PHÙ HỢP VỚI ĐIỀU KIỆN TỰ NHIÊN, VĂN HOÁ BẢN ĐỊA VÀ THỜI ĐẠI KỶ NGUYÊN CÔNG NGHỆ SỐ.

Theo dòng chảy của lịch sử, cùng với không gian bao trùm của văn hóa nhân loại, văn hóa của mỗi quốc gia - Kiến trúc là hiện thân không gian vật chất và tinh thần, nơi chất chứa các giá trị và kể cả là sự thất bại, minh chứng hùng hồn cho quá trình ra đời, phát triển, suy tàn... của mỗi chế độ xã hội, mỗi quốc gia, dân tộc. Mà thực chất, ở đó, chính là sự

(* Nghiên cứu viên cao cấp, Viện Kiến trúc Quốc gia, Bộ Xây dựng

phản ánh các sự tiếp nối, tiếp biến, giao thoa, cộng hưởng... giữa Văn hóa vật chất, Văn hóa tinh thần và Văn hóa tổ chức xã hội. Đó cũng chính là sự phát triển theo dòng chảy của lịch sử, ở góc độ văn hóa, đi từ Văn hiến đến Văn hóa và Văn minh. Và rõ ràng, có thể khẳng định, kiến trúc là một thành tố, đóng góp vào sự rực rỡ và phong phú của Văn hóa Việt Nam.

Để góp ý cho định hướng phát triển nền Kiến trúc Việt Nam khi Quyết định số 112/2002/QĐ-TTg của Thủ tướng Chính phủ sắp hết hiệu lực, quả là công việc không hề dễ và đơn giản. Chúng đang đặt ra nhiều câu hỏi mà khó có thể trả lời khi các thể chế, chính sách... đang có những mâu thuẫn. Trước hết, Bộ Xây dựng, ngành Xây dựng, các tổ chức có liên

quan... chưa có tổng kết, đánh giá việc thực thi Quyết định số 112/2002/QĐ-TTg về định hướng phát triển Kiến trúc Việt Nam đến năm 2020. Định hướng này đã được cụ thể hóa, kết nối hóa... với các hoạt động, kiến tạo cơ chế chính sách, văn bản quy phạm pháp luật ở các lĩnh vực Quy hoạch, Kiến trúc, Xây dựng như thế nào? Hơn thế, chúng được tích hợp có tính quốc gia ở các lĩnh vực đòi hỏi cần có tính liên Bộ, ngành, địa phương như thế nào trong gần 20 năm qua, đặc biệt là trong quá trình hội nhập xây dựng và phát triển đất nước? Chưa có tổng kết, đánh giá, để nhìn nhận khoa học và khách quan, sẽ rất khó định hướng cho phát triển.

Luật Kiến trúc đã ra đời (năm 2019). Một luật định bao hàm nhiều vấn đề có liên quan đến lĩnh vực kiến trúc, mang tính lập pháp. Trong khi đó, định hướng cho phát triển nền Kiến trúc Việt Nam thường là hành pháp, lại đi sau. Vậy thì nên xem lại, có nên là “định hướng” cho một lộ trình dài 20 - 30 năm. Trong khi xã hội luôn vận động, thay đổi lớn và bị chi phối bởi nhiều yếu tố như công nghệ, chuyển đổi số, thảm họa thiên tai, dịch bệnh... Hay nên xây dựng theo hình thức “chiến lược” với chu kỳ thời gian ngắn hơn nhưng vẫn nằm trong định hướng với mục tiêu lâu dài? Định hướng có thể lâu dài hơn, trong khi chiến lược cho từng giai đoạn ngắn hạn lại cần cụ thể hơn. Chẳng hạn, nên có tổng kết, đánh giá phát triển kiến trúc từ khi thống nhất đất nước năm 1975 đến nay, cũng đã gần nửa thế kỷ. Việc nhận diện này hết sức quan trọng, là tiền đề rút ra những bài học, kinh nghiệm quý, để hoạch định phát triển tiếp nối.

Mỗi lĩnh vực, ngành hiện nay không thể phát triển đơn lẻ, cần phải có sự kết nối liên ngành. Việc định hướng cần có tính tích hợp các vấn đề từ tài nguyên, kinh tế - xã hội, văn hóa - xã hội, an ninh quốc phòng, biến đổi khí hậu.

Lĩnh vực nào phát triển cũng cần đánh giá nền tảng hạ tầng, trong đó đặc biệt là nguồn dữ liệu được số hóa, công nghệ thiết bị, con người, tài nguyên, kinh tế - văn hóa - xã hội. Trong khi phần lớn các công trình xây dựng được đầu tư bằng ngân sách Nhà nước vẫn phải áp dụng Quy chuẩn - Tiêu chuẩn. Mà Quy chuẩn - Tiêu chuẩn là một hệ thống chưa hoàn chỉnh, hoàn thiện cùng các bộ luật khác, chưa nói đến tính hội nhập khu vực và quốc tế. Vậy định hướng phát triển kiến trúc sẽ như thế nào? Nhất là việc hợp tác và hội nhập quốc tế, đặc biệt là việc thừa nhận lẫn nhau về sản phẩm hàng hóa xây dựng thông qua hệ thống Quy chuẩn - Tiêu chuẩn, môi trường và thị trường của kiến trúc sư hành nghề trong và ngoài nước.

Với Việt Nam, là quốc gia có điều kiện tự nhiên, khí hậu khá khác biệt giữa các vùng miền, đặc biệt là bản sắc văn hóa địa phương. Việc định hướng có nên phân chia theo các sự khác biệt này hay không? Hay vẫn theo hướng giữa đô thị và nông thôn? Giữa miền núi, trung du với đồng bằng và ven biển? Bởi phần lớn, các vùng miền đều chứa các loại địa hình này, nhưng lại có sự khác biệt lớn về mọi phương diện. Cần phải làm rõ theo hướng nào? Cần theo hướng đa dạng nhưng trong sự thống nhất thông qua quản lý?

Không giống như một tác phẩm hội họa, người họa sỹ có thể tự do sáng tác và quyết định tác phẩm của mình cả ở

nội dung lẫn giá trị. Kiến trúc, trái lại, một tác phẩm để đưa vào xây dựng lại phải qua rất nhiều khâu thẩm định, kiểm soát... Và do đó, định hướng trong sáng tác, hoạt động nghề nghiệp cần phải có sự liên quan đến vấn đề quản lý, dân trí... đi đôi với các cơ chế chính sách quản lý và quyền bảo hộ tác phẩm, tác giả... Có định hướng, chiến lược tốt và khả thi, nhưng quản lý, thực hiện, giám sát... không tốt, chắc chắn sẽ không có ý nghĩa, không thể đi đến đích mong muốn. Cần đòi hỏi định hướng phải song hành với các thể chế, quy định có tính pháp chế, cùng với năng lực quản lý của các cấp chính quyền đô thị, nông thôn, vùng miền... Đặc biệt là vấn đề nhận thức trong cộng đồng xã hội thông qua dân trí và trình độ quản lý thông qua quản lý. Lâu nay, chúng ta vẫn loay hoay đi tìm cái “bản sắc” trong kiến trúc mà vẫn chưa có câu trả lời thỏa đáng. Vẫn lẫn lộn và gượng gạo giải quyết sự tương đồng và dị biệt giữa các cấp phạm trù có mối quan hệ biện chứng và đối lập, giữa Truyền thống và Hiện đại, Bảo tồn và Phát triển, Tiên tiến và Bản sắc. Tuy nhiên, nếu cứ thuần túy chỉ cố sù cho cái cũ, thậm chí là vay mượn, sao chép máy móc... Trong khi thế giới đương đại đang dần mất đi sự cân bằng trong mối quan hệ giữa con người với tự nhiên. Ở đó, kiến trúc chẳng những đòi hỏi cần phải cân bằng được giữa sự tôn trọng và hài hòa với điều kiện tự nhiên, sắc thái văn hóa bản địa, mà còn phải tận dụng lợi thế của công nghệ và kỹ thuật số để hiện đại hóa hơn, có tính phòng thủ hơn, ứng phó được các thảm họa thiên tai từ tự nhiên, dịch bệnh... Bên cạnh đó, cần nhận thức rõ, bản sắc văn hóa trong kiến trúc, không chỉ thuần túy chỉ thể hiện thông qua kế thừa các giá trị văn hóa địa phương, vùng miền... Mà chính là ở hệ sinh thái tự nhiên, yếu tố vừa chi phối, tác động và làm nên, hun đúc nên các giá trị văn hóa bản địa. Lưu ý đến yếu tố này, cũng đồng thời, chính là mong muốn định hướng phát triển kiến trúc theo các xu thế nhân văn hiện nay như sinh thái, xanh, tiết kiệm năng lượng, bền vững... Nó cũng làm cân bằng lại mối quan hệ giữa loài người với thế giới tự nhiên, kết nối và khắc phục các đứt gãy của các hệ sinh cảnh, các loài thực, động vật... do con người tạo ra trong quá trình chinh phục và kiến tạo. Giảm được xung đột, tránh được thảm họa do tự nhiên gây ra do mất cân bằng hệ sinh thái.

Định hướng hay chiến lược, cũng cần phải toàn diện trên các phương diện khác nhau, đặc biệt là cần chú trọng công tác phân biện xã hội gắn với lĩnh vực lý luận và phê bình kiến trúc, để soi rọi, gọt giũa, nhận ra những khiếm khuyết cũng như cổ vũ cho những thành công để tiếp bước phát triển. Bên cạnh đó, công tác đào tạo nguồn nhân lực gắn với kỹ nguyên công nghệ số, hội nhập khu vực và quốc tế.

Qua phân tích như trên, thấy rõ, Kiến trúc Việt Nam cần nên theo định hướng “Phù hợp với Điều kiện tự nhiên, Văn hóa bản địa và Thời đại của Kỷ nguyên công nghệ số”. Đây là một định hướng có tính bao quát được tất cả các lĩnh vực, phương diện, chủ thể có liên quan. Vấn đề ở chỗ, nó cần phải được cụ thể hóa thông qua chiến lược ở từng thời điểm, lộ trình thời gian khác nhau và cần phải được xây dựng có tính liên Bộ, ngành, địa phương, vùng miền.❖